

Szarvas László:**Az aranytáblák népe – a mormonok**

Keletkezés

Az amerikai Próféta – és közösségének kezdetei – 1805. december 23-án, Sharonban (Vermont), Joseph és Lucy Mack Smith negyedik gyermekeként született meg. Ifj. Joseph Smith egy tízgyermekes családban nőtt fel. A család tizenegy év múlva egy nyugati migrációs hullámhoz csatlakozva elhagyja otthonát, s New York államba költözik. Ők ugyanúgy, mint a többi pionír, a jobb élet reményében, ill. a lelki megújulás keresése végett vándoroltak nyugat felé.¹ Joseph farmer családból származott, és eléggé műveletlen volt, ami későbbi műveiből is kitűnik. (Ám a mormonok ezt is bizonyítéknak használták. Smith „butaságával” indokolták a művek isteni ihletettségét, mondván, hogy Joseph magától ilyesmit nem tudott volna írni.) Édeaspja kincskereséssel foglalkozott, Joseph is gyakran elkísérte őt kutatásai alkalmával².

1820 tavaszán a fiatal, akkor mindössze 14 éves Joseph kiment az otthonukhoz (Palmyra, New York) közeli erdőbe, hogy ott imában megkérdezze Istent, hogy melyik egyházhoz csatlakozzon. Ekkor megjelent neki az Atya és a Fiú, s közölték vele, hogy a Jézus Krisztus által létrehozott egyház már nem létezik, ugyanis a Nagy Aposztázia miatt már az első századokban felbomlott, átalakult és megromlott. Így a kor egyházai „mind eltévelyedtek és utálatosak előtte”. Ezért az isteni „parancsnak” engedelmeskedve nem csatlakozik egyik egyházhoz sem, hanem megalapítja saját egyházát. A látomás pedig legitimizálta az egyház megalapítását.

Három évvel később egy újabb fontos kijelentést kap. A Moroni nevű angyal elárulja neki, hogy a Cumorah domb alatt megtalálhatja az aranylemezeket, amelyek fontos információkkal egészítik ki az Ó- és Újszövetséget Amerika őstörténetével kapcsolatban. „Aztán még azt is mondta, hogy két ezüstívbe foglalt kő is van a lemezek mellé téve – és ezt a mellvérthez erősített két követ Úrimnak és Tummimnak hívják, amiket Isten készített a könyv lefordításához”.³ 1827-ben újabb kijelentést kap, amelyben engedélyt kap a fordítás tollbamondásához. „1830-ra végzett a

¹ Annus Irén: A mormonok és szabadkőművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. sz. közepén. In.: Aetas. 1996/1. sz.

² Annus Irén: A mormonok és szabadkőművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. sz. közepén. I. h.

³ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

munkával, és megjelentette a Mormon Könyvét néhány hónappal az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyházának hivatalos megalapítása előtt.”¹

Így lett Joseph Smith az Utolsó Napok Jézus Krisztus Egyházának (Church of Jesus Christ of Latter-day Saints) első elnöke, látnoka, fordítója és kinyilatkoztatója. Később szélhámosság miatt peres eljárást indítottak ellene, a metodista egyház pedig, ahova az isteni kinyilatkoztatás ellenére csatlakozott, kizárta. 1830. április 6-án megalapítja hattagú közösségét² Fayette-ben. Innen azonban menekülniük kellett, ugyanis becsődölt az általuk alapított bank, és sokakat a mormonok közül meglincseltek.³ 1832. május 3-án felvették az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza nevet. A fiatal közösségnek igen hányatott sorsa volt, ezért sokat költözött. Az első állomás Kirtland (Ohio) volt. Innen mentek Illinoisba, ahol megalapították Nauvoot. Hatalmas befektetésekkel felépítettek egy templomot, sőt egy egyetemnek a terve is elkészült. A terv kivitelezésére azonban nem került sor, mivel belső ellentétek támadtak.⁴ Smith mégis itt érte el pályája csúcsát. Nauvoo város polgármestere, bankigazgatója, miliciaparancsnoka lett, sőt amerikai elnökjelölt volt. Saját nyomdát működtetett. „Smith szerint az ApCsel 3,21 órája és az egyház helyreállításáról szól. Önmagáról azt vallotta, hogy „többre lehetek büszke, mint bárki más. Ádám napjai óta én vagyok az egyetlen ember, aki képes volt összetartani egy egész egyházat. Az egésznek a nagy többsége mellettem áll. Ezt sem Pál, sem János, sem Péter, sem Jézus nem tette meg. Azzal büszkélkedem, hogy senki sem végzett el akkora munkát, mint én. Jézus követői elfutottak mellőle, de az Utolsó Napok Szentjei még sosem futottak el mellőlem”. Ám a Smith számára végzetes bonyodalom is itt alakult ki, ugyanis börtönbe vetették őt és testvérét Carthagoban (Illinois). A szakirodalom több okot sorol fel indokként. Egyesek szerint a többnejűséggel volt gond. Smith és még 17 társa ugyanis egy 1843-as látomás hatására poligámiában élt.⁵ Magának Smithnek a „törvényes feleségén kívül még 47, csak egyházi esküvőn elvett élő felesége volt, köztük tinédzserek és már férjes asszonyok is, illetve 149, már halott nőt is hozzápecsételtek templomi szertartásokon (lásd alább).” (Egyébként nagyon érdekes az, hogy 1838-ig Joseph Smith is

¹ Annus, Irén: A mormonok és szabadkőművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. sz. közepén.

² Hutten, Kurt: Seher, Gröbler, Enthusiasten

³ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

⁴ Hutten, Kurt: Seher, Gröbler, Enthusiasten

⁵ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

egyértelműen az egynejűség mellett volt, s csak a látomás után, „isteni parancsra” bocsátkozik többnejűségbe.¹⁾

Mások szerint az ok az volt, hogy megsemmisítette az ellenzéki nyomdát, ill. a nyomda által nyomtatott ellene szóló gúnyiratokat. Ezért (ezekért) vád alá helyezték őt és még pár társát lázadás miatt. Én egyébként azt gondolom, hogy a két indok nem zárja ki egymást, sőt valószínűleg az egyik a másikra csak súlyosbító hatással volt. A börtönt 1844. július 7-én megtámadta a háborgó tömeg, megölték Smith-t és testvérét is.²⁾ Smith halálát követői a „próféta mártírhalálának” tekintették. Csak azt nem szokták emlegetni, hogy az ő „mártírjuk” - mielőtt meghalt volna - egy, a börtönbe becsempészett pisztollyal megölte két támadóját. Halálakor még 14 élő felesége gyászolta.³⁾ Követőinek természetesen menekülniük kellett.

Brigham Young és a mormonok letelepedése

A mormon közösség tehát vezető nélkül maradt. Mivel pedig menekülni kellett, s szükség volt egy vezetőre, ezért Brigham Young-ot tették meg második prófétájuknak, aki elindult nyugatra a mormonokkal 1846. februárjában.⁴⁾ A mára már híressé vált 1.700 kilométeres „túra” után 1847. július 4-én megérkeztek a Nagy Sóstó környékére.⁵⁾ Az ide érkező kb. 15.000 mormon teljesen átalakította ezt a pusztai területet, s itt hozták létre pompás fővárosukat, Salt Lake City-t. A már eddig is gyakorolt többnejűség itt vallásos parancsá lett. Brigham Young-nak is 28 felesége volt, s összesen 56 gyereke.⁶⁾ Be is börtönözték ezért. A mormonok váltig állították, hogy a többnejűség hitelveik közé tartozik, és az alkotmány teljes vallásszabadságot biztosít nekik. Ám 1890-ben komolyra fordult a dolog, ugyanis az USA Legfelső Bírósága beleegyezett a mormonok vagyonának elkobzásába. Ekkor már a mormonok is látták, hogy kénytelenek lesznek beadni a derekukat. Ugyanebben az évben a közösség akkori elnöke, Wilford Woodruff, egy kiáltványában megszüntette a poligámiát: „Nyilvánosan kijelentem: az a tanácsom az Utolsó Napok Szentjei számára, hogy tartózkodjanak olyan házasságok megkötésétől, amit az állam törvénye

¹⁾ Bellinger J., Gerhard: Nagy valláskalauz

²⁾ Hutten, Kurt: Seher, Gröbler, Enthusiasten

³⁾ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

⁴⁾ Hutten, Kurt: Seher, Gröbler, Enthusiasten

⁵⁾ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

⁶⁾ Hutten, Kurt: Seher, Gröbler, Enthusiasten

tilt.” Ma már kiközösítéssel büntetik a többnejűséget.^{1 2} Végül 1896-ban magába olvasztotta az Egyesült Államok a mormonok földjét Utah néven.

A jelen

Mára már az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza egy világméretű szervezetté nőtte ki magát. Több mint 11 millió tagja van az Egyesült Államokban, és többségben azon kívül. 60.000 misszionáriusuk dolgozik világszerte. Több mint 100 mormon templomban folyik az istentiszteletük.

1987-ben megérkeztek Magyarországra is, és 1988-tól elismert egyháznak számít a Magyarországi Jézus Krisztus Mai Szentjei Egyháza.

Exkurzus:

Kapcsolat a szabadkőművesekkel (történelem)

A mormonok történetét illetően van egy régi, eldöntetlen vita, ami a mormonok és a szabadkőművesek kapcsolatával foglalkozik. A mormonok azt állítják, hogy ők azok, akik az ősi keresztyén rítusokat és szimbólumokat teljes mértékben birtokolják, s a szabadkőművesek csak ezeknek töredékeit bírják. A szabadkőművesek viszont azt mondják, hogy a mormonok egyszerűen ellopták szokásaikat, szertartásaikat, s ezeket beolvasztották saját „vallásukba”. Most csak nagyon röviden szeretném vázolni a szabadkőművesek és a mormonok történelmi kapcsolatát.³

A szabadkőművesek jelenleg a legnagyobb zártkörű, világi szervezet, kb. 6 millió taggal. Ennek a fele az Egyesült Államokban él. Az első, név szerint is ismert szabadkőműves Andrew Bekher, aki 1704-ben érkezett Amerikába. Az 1730-as évektől rohamosan növekszik a szabadkőműves páholyok (közösségek) száma az Egyesült Államokban. (A philadelphiai páholy vezetője éppen a híres tudós és politikus Benjamin Franklin volt). Az amerikai függetlenségi háború előtt már 150 páholy volt az egész országban. A háború alatt kicsit megtorpant a szervezet növekedése, de a 19. század során újra erőteljes terjeszkedésnek indult. Ennek az volt az oka, hogy az iparosodó Amerikai Egyesült Államokban is megkezdődött az a folyamat, hogy a páholyokba üzletemberek, társadalmi és politikai

¹ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

² De egyébként a törvény előtt is csak egy kis mag gyakorolta, ők is az Ószövetségre hivatkozva, ill. arra, hogy Jézusnak is több felesége volt. Illetve volt még egy ok, mégpedig az, hogy úgy tartották, hajadon nő nem üdvözülhet.

³ A szertartásbeli egyezésekre később térek ki.

képviselők, bírók, orvosok, ügyvédek is beléptek, sőt egyeseket amerikai elnökek is megválasztottak. Mindez nagy vonzerőt jelentett. A szabadkőművesség másik nagy vonzereje a titokzatosságban rejlett. Ez felkeltette az érdeklődést, különlegességet, egyfajta felsőbbrendűséget sejtetett.

1825-ben így ír William Preston Vaughn a kor szabadkőműveséről: „A szabadkőművesek a társadalom mobilisabb, jómódú középosztályához tartoztak, foglalkozásukat tekintve kereskedők, üzletemberek, értelmiségiek, politikai¹ és vallási vezetők, akik általában magas társadalmi pozíciókat töltöttek be.” Többségük az Episzkopális Egyházhoz (az Anglikán Egyház amerikai megfelelője) tartoztak.

Az 1826-os év nagy változást hozott. A Morgan-ügy (William Morgan megjelentette egy könyvben a szabadkőműves szertartásokat, s a szabadkőművesek ezért megölték.) kapcsán az akkori 50.000 tagból 45.000 kilépett, és erős szabadkőműves-ellenes hangulat uralkodott az egész országban. 1827-ben megalakult a Szabadkőműves-ellenes Párt, ami rövid fennállása alatt hatalmas sikereket ért el.

Nos, a mormon közösség megalakulása is erre az időre tehető. Smith maga is nagy érdeklődéssel fordult a Morgan-ügy kapcsán a szabadkőművesség felé, sőt 1842-ben Nauvooban maga is csatlakozott a helyi páholyhoz. Smith azzal indokolta csatlakozását a szabadkőművesekhez, hogy meg akarta látni, mennyire távolodtak el az eredeti, őskeresztény rítusoktól. E. Cecil McGavin magyarázata azonban sokkal kézenfekvőbb. Szerinte egyszerűen azért lépett be Smith, mert a szabadkőműves páholy tekintélyt, társadalmi rangot, elfogadottságot jelentetett, és meglehetősen jó kapcsolatokat adott. S erre nagy szüksége volt az éppen akkor alakuló mormon közösségnek, amelyet többnyire csak üldöztek.

A mormonok részéről akkora volt az érdeklődés, hogy Nauvooban külön páholyt kellett nekik létrehozni. Ám ez a felhőtlen kapcsolat Smith és testvérének meglinccselése után a mormonok részéről teljesen megromlott. Ennek egyik oka az volt, hogy mikor a tömeg megtámadta a börtönt, Smith leadta a titkos szabadkőműves vészjelet, de ők nem siettek segítségükre, sőt a támadók között is voltak szabadkőművesek. Ezt a mormonok sohasem tudták a szabadkőműveseknek megbocsátani.

Annak, hogy miért is akart a szabadkőműves párt Smith-től megszabadulni, két oka is volt: a gazdasági és politikai harc. Nauvooban egyre több lett a mormon, és szép lassan mindenre rátették a kezüket. Malmaik, szállodáik, porcelángyárak voltak, sőt hozzákezdtek az egyetemük kiépítésé-

¹ A kimutatások szerint Connecticut és New York állam politikai vezetésének 50%-a szabadkőműves volt.

hez is. A szabadkőművesek attól féltek, hogy a mormonok gazdaságilag és vallásilag is átveszik az uralmat a páholyok fölött.

A mormonok elkezdtek használni a szabadkőművesek által több ezer év óta használt titkos jeleket, szimbólumokat, rítusokat. A szabadkőművesek ezt úgy fogták fel, hogy megsérült a páholyok titoktartási kötelezettsége.¹

Szent irataik

A mormonok azt hiszik, hogy a kinyilatkoztatás még nincs lezárva, ezért a Bibliát sem tekintik kerek egésznek. Elfogadják, amennyiben helyes a fordítás, de tulajdonképpen kevésnek tartják. Vallják azt, hogy az éppen hivatalt viselő főprófétájuk által Isten újabb kinyilatkoztatásokat ad az embereknek. Ezek közül a legjelentősebbek azok, melyek Smith-től származnak:

1. A Mormon könyve;
2. Igazgyöngy (Pearl of Great Price);
3. Tanok és szövetségek (Doctrine and Covenants).

Az utóbbi kettő a Mormon könyvével azonos szinten található.² A teljesség igénye nélkül szeretném mindhármat bemutatni:

A Mormon könyve – a könyv keletkezése

Smith-nek 1823-ban megjelenik Moroni angyal, aki utasításokat ad neki valamilyen ősi, javított egyiptomi nyelven írt iratokra vonatkozóan, ill. megparancsolja neki, hogy fordítsa le ezeket angol nyelvre. 1827-ben meg is kapja az engedélyt a fordításra, ill. megkapja azokat az aranylemezeket, amelyekre a Mormon könyve fel volt írva.³ Az aranylemezeket egyébként nem csak Smith láthatta, hanem még 11 másik férfi is (ezt a könyv bevezetésében is leírják, ezzel is bizonyítva a könyv hitelességét).

A fordítás maga a már említett urimmal és tummimmal történt. Ezek amolyan „prófétai szemüveget” alkottak, amin keresztül Smith egyenesen az angol szöveget láthatta. Bár, mint oly sok esetben a mormonoknál, itt is van több történet a könyv keletkezéséről, melyek egymásnak részben ellentmondanak. De a legemlegettebb változat valóban az, mi-

¹ Annus, Irén: A mormonok és szabadkőművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. sz. közepén

² Müller, Gasper: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen

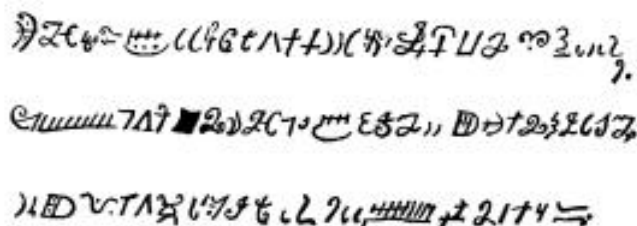
³ Annus, Irén: A mormonok és szabadkőművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. sz. közepén

szerint Smith a „prófétai szemüvegen” keresztül nézve látta az angol szöveget, és ezt diktálta Oliver Cowdery-nek, egy volt pennsylvaniai tanárnak, aki egy függönynek a másik oldalán ülve írt, mivel ő sem láthatta a lemezeket. Végül a több évi titkos fordító munka után 1830-ban adta ki a könyvet, egy Martin Harris nevű jómódú farmer segítségével. Az első kiadáskor még a Golden Bible címet viselte, és Smith nemcsak mint fordító, hanem mint szerző és tulajdonos volt feltüntetve. „A nyitó oldal szövege miatt (Mormon Könyve, Nefi lemezeiről vett krónika, amelyeket Mormon saját kezével írt lemezekre) azonnal „Mormon Könyve”-ként kezdték emlegetni, és első lelkes terjesztőire félreértésből ragasztották rá a „mormon” nevet.”

Amiről a mormonok nem beszélnek...

A mormonok foggal-körömmel próbálják bizonyítani a könyv valódiságát és isteni eredetét. Egy érdekes történet maradt ránk két verzióban is.

Az első a hivatalos mormon álláspont. Eszerint Harris nem bízott Smith-ben, ezért szerzett tőle másolatokat az írásról. Ezzel elment egy dr. Charles Anthon nevezetű bírósági írásszakértőhöz, aki igazolta is, hogy „valódi egyiptomi, káldeai, asszíriai és arab írásjelek”-ről van szó. Amikor azonban megtudta, hogy angyali szövegről van szó, széttépte az igazolást. Ekkor Harris elment dr. Mitchell-hez, aki végül megerősítette a szöveg valódiságát. Azonban – és itt jön a másik szemszög – fennmaradt dr. Anthon visszaemlékezése is a történetekkel kapcsolatban. Szerinte Harrist hozzá már Mitchell küldte, aki nem tudta kihámozni a jelek értelmét. Anthon először átverésnek hitte az egészet, de Harris elmondta, hogy Smith pénzt kér tőle a kiadáshoz. Anthon ekkor figyelmeztette őt, hogy legyen óvatos, és semmiféle bizonylatot nem volt hajlandó adni. Ő így emlékezik vissza a lemezekről származó szövegre: „Ez az „írás” valójában csupa irkafirka volt. Oszlopokba írt tekervényes jelekből állt össze, és nyilvánvalóan olyasvalaki készítette, aki előtt egy különböző ábécéket tartalmazó könyv feküdt. Görög és héber betűk, keresztek és cikornyák, fordított vagy oldalukra döntött latin betűk egyvelege. Jól emlékszem, minden volt azon a papíron, csak egyiptomi hieroglifák nem. E témáról gyakran értekeztem társaimmal, amióta ez a mormonita örület elkezdődött.” Nos, a lemez másolatának egy része fennmaradt és a mormon források szerint így nézett ki:

Az „isteni eredetre” álljanak itt újabb, nagyon érdekes összefüggések. Smith és több társa a következőképpen vall arról a pillanatról, mikor befejeződött a fordítás: „Egy hangot hallottunk a fölöttünk levő ragyogó fényből, amely ezt mondta: Ezek a lemezek Isten ereje által lettek kinyilatkoztatva, és Isten ereje által lettek lefordítva. A fordításuk, amit láttatok, helyes, és most azt parancsolom, hogy tegyetek tanúságot arról, amit most láttok és hallotok.”

Ehhez képest az 1830-as megjelenés óta a Mormon könyvén kb. 3.900 változtatást hajtottak végre. Már maga Smith is javígtatta a könyvet, de a legnagyobb változtatások 1920-ban történtek. Ekkor James Talmage, mormon apostol végezte a javításokat. 1981-ben újabb 200 változtatás történt. Ezek egyébként azért történtek, mert a Mormon könyve már a maga idejében sem felelt meg a nyelvhelyességi követelményeknek, s idővel pedig maga az amerikai angol nyelv is alaposan megváltozott. De így joggal tehető fel a kérdés, hogy Isten ennyire gyenge lenne helyesírásból?

A változtatások kisebbik része pedig logikai ellentmondásokat hivatott kiküszöbölni.

A tanbeli kérdések szempontjából fontos igehelyekben is történtek lényeges változtatások, ill. szócserék. Ennek tudható be az is, hogy Smith először monoteista és modalista (Atya és Fiú egyeztetése) teológiai nézeteket vallott, majd ez szépen lassan eltolódott a politeizmusba.

A szócserére szeretnék egy példát felhozni a 2Nefi 30,6-ból: „És akkor lassan lehullik szemükről a sötét hályog, és néhány nemzedék múlva tiszta és igaz [eredetileg: fehér és gyönyörű] emberek lesznek belőlük.” Itt a sötétbőrű lámánitákról¹ van szó, akik a Mormon könyvének megismerése után kifehérednek. Ennek a versnek köszönhetően fekete bőrű embereket nem lehetett pappá szentelni. Ám ennek ellenére Afrikában rohamosan terjedt a mormon vallás, s ekkor Kimball főpróféta egy új kijelentést ka-

¹ A mormonok szerint a lámániták az indiánok az egyik ősei, a kivándorló zsidók leszármazottai.

pott: „minden méltó férfi az Egyházban szentelhető a papságba fajra és bőrszínre való tekintet nélkül”.

A mormonok azt állítják, hogy ha valaki megkérdezi Krisztus nevében Istent arról, hogy igaz-e a Mormon könyve, akkor Isten azt kijelenti neki Szentlelke által. A mormonok szerint ez lehet egy meleg érzés a szívben is. S mindehhez még „igei” megalapozottság is van: Moroni 10,3-5.

Szintén érdekes pontosabban megvizsgálunk azt a kulturális, irodalmi, vallási háttérrel, amelyben a Mormon könyve keletkezett. A 19. század a nemzetek és a romantika kora volt. A fiatal amerikai nemzet is kereste identitását, s ugyanúgy, mint az európaiak, ők is a múltban, a gyökerekben keresték önazonosságukat. Ezért nagy érdeklődést válthatott ki Smith könyve, hisz ebben az időben különösen érdekelték az embereket, hogy a kontinens bennszülöttei, az indiánok honnan is jöttek. Ám ezzel a témával nem a Mormon könyve foglalkozik először, hanem több fiktív regény, ill. újságcikk. Említsünk most meg három olyat, amelyekkel bizonyíthatóan kapcsolatba hozható a mormonok „szent” könyve:

1. Solomon Spaulding nyugdíjas, presbiteriánus lelkész regényei a Manuscript story (Kézirat történet) és a Manuscript Found (Megtalált kézirat). Az utóbbi egy pennsylvaniai nyomdából tűnt el. Az ügyel Sidney Rigton-t, a mormon közösség megalapításánál is fontos szerepet játszó személyt hozták kapcsolatba. Ám mindezt nem sikerült rábizonyítani. Végül a Spaulding család és ismerőseik megdöbbenve hallották mormon misszionáriusok szájából az öreg Solomon jól ismert meséit az Amerikában letelepedő zsidókról. „Még a Léhi, Nefi, Mormon, „Maroni”, Zarahemla és más tulajdonnevek is egyeztek.”

2. Ethan Smith: View of the Hebrews (Nézet a zsidókról) c. könyve úgyszintén beszél az Amerikában letelepedő zsidókról, mint az indiánok őseiről, földbe rejtett ősi szövegekről, umimról és tummimról, Amerikában megjelenő Istenről és hasonlóról. A könyv Oliver Cowdery lakóhelyén jelent meg 1825-ben. Cowdery évekkel később pedig New York államba költözött, s itt találkozott Smith-szel.

3. Palmyrában, ahol Smith a gyerekkorát töltötte, több olyan lap is megjelent, amely Amerikába érkező zsidókról beszélt, akiktől az indiánok származnak. „A Próféta édesanyja úgy emlékszik vissza, hogy Joseph már 1824-ben (!) szinte mindent tudott Amerika őslakóiról, és olyan lelkesen mesélt neki róluk, „mintha közöttük élte le volna az életét”.

Szóval mindaz, amit pár évvel később (1830) Smith a Mormon könyvében történelemként és tényként megjelentetett, nagyon valószínű, hogy csak a már megjelent fiktív regényeken, cikkeken alapul.

A Mormon könyvének tartalma

A majd 600 oldalas könyv (kb. fele akkora, mint a Biblia) 15 könyvre van felosztva. Nagyon hasonlít a Bibliához, annak nyelvezetét használja, sőt sok történetet, szószerinti idézetet is átvett onnan.

A történet, amit elmond, Kr.e. 600-ban kezdődik. Ekkor érkeznek ugyanis Lehi vezetésével az első zsidó törzsek Jeruzsálemből Amerikába. A nép hamar elterjeszkedik és nemsokára két részre szakad: a nephitákra és lámánitákra.

A nephiták kegyesek voltak, és egy virágzó kultúrát hoztak létre. A mormonok szerint erről tanúskodnak a közép- és dél-amerikai romok is. A lámániták viszont istentelenek voltak, s ezért semmire sem vitték. Bőrük besötétedett és ők lettek az indiánok elődei.

A két nép harcban állt egymással, s a végső harcban (Kr.e. 400), amely a Cumorah domb közelében volt, a lámániták kipusztították testvér-népüket. De ezek előtt nem sokkal megjelent a nephiták között a nemrég feltámadott Jézus, aki itt is kiválasztott magának 12 apostolt, tanított, csodákat tett, és egy majd megalakítandó egyház körvonalait vázolta fel. Ezek után Jézus mennybement, a tanítványai pedig közösséget hoztak létre a nephiták között. Mindezeket a dolgokat Mormon próféta lejegyezte, majd az aranylemezeket, amelyekre írt, továbbadta fiának, Moroninak, aki halála után angyali rangot kapott. Moroni a már meglévő könyvekhez még hozzátette Ether könyvét, amely a járediták-ról szól.

Járed és testvére a bábeli zűrzavartól megkímélve Amerikába menekül, ahol leszármazottaik egy igen magas kultúrát hoznak létre. Persze ez a nép is elpusztul. Történetüket utolsó prófétájuk, Ether írja meg, majd elrejtí. Ezeket a szövegeket találja meg több száz évvel később egy nephita.¹

A tudományos kritika

Joseph Smith kijelentette a Mormon könyvéről, hogy „a világ leg-tökéletesebb” könyve, s ugyanúgy, mint a Biblia, „krónika” is egyben. A Bibliában előforduló városok, népek, kultúrák bizonyítottan léteztek a történelem során. Elmondható ugyanez a Mormon könyvéről is? Adatai valóban az egykor létezőt és valósat írják le? Lássuk...

¹ Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

Kultúrtörténelem:

A Mormon könyve szerint a járediták és később a nephiták-lámániták korában is óriási néptömeg élt a kontinensen. A Kr.u. 400-ban bekövetkezett csatában is 200.000 nephita áldozatról beszél. Illetve beszél pompás épületekről, utakról is. Mindez azonban régészetiileg nem bizonyítható. Egyetlen, a Mormon könyve által megnevezett városnak, folyónak vagy hegynek a neve sem található meg, ill. helyezhető el a térképen.

Etnológia és genetika:

Az indiánoknak semmi közük a sémi származású zsidókhoz. Ők a mongoloid rasszba tartoznak és az ázsiaiakhoz állnak közelebb. Amerika őslakói kb. 15.000 évvel ezelőtt érkeztek meg a Bering-szoroson keresztül. A következő nagy bevándorlás csak a 16. században történt Európából.

Hebraisztika:

Ha a kontinensen egy évezreden át csak hébert használtak, hogy lehet az, hogy a tudósok ma 5 indián nyelvcsaládot tudnak megállapítani (amelyeknek annyi közülük van egymáshoz mint a németnek a kínaihoz), és ezek még 169 különálló nyelvre oszlanak (melyeknek annyi közülük van egymáshoz mint a németnek az angolhoz)?

Ráadásul olyan szavakat ad a zsidók szájába, melyeknek semmi közük a héberhez (Timóteus, Alfa, Omega, adieu stb.).

Egyiptológia:

Itt egy újabb zűrzavaros ellentmondás mormon berkekből. Smith szerint az aranylemezeken „reformált egyiptomi” szöveg volt. A Mormon írói és szereplői egyiptomiul értettek és írtak. Mormon szerint írtak volna ők aranylemezekre is héberül, csak azok nem voltak elég nagyok. Kérdés: Miért nem maradt fenn akkor egyetlen héber vagy egyiptomi nyelvemlék sem az amerikai kontinensen? És persze miért beszéltek volna a zsidók az általuk valószínűleg utált egyiptomi nyelven?

S még lehetne sorolni a tudományágakat, amelyek bebizonyítják, hogy mindaz, amit a Mormon könyve leír, tulajdonképpen soha nem létezett olyan formában, mint ahogy azt a könyv leírja. A tudósok tudják, hogy

nagyon sok növény, állat, használati eszköz, amelyeket a Mormon könyve említ, csupán Kolumbusz után, importként került az Új világba.

A Mormon könyve és a Biblia összehasonlítása

Már említettem, hogy a Mormon könyve nagyon „bibliásnak” hat. Köszönhető ez annak, hogy kb. 27.000 szónyi olyan szöveget tartalmaz, amely megtalálható az angol nyelvű King James Version-ben (1661). Újra csak feltehető a kérdés, hogy a 19. században Isten miért 17. századi, ódon nyelvezetű fordítást adott Smithnek?

Sőt, az is nagyon feltűnő, hogy még a King James által elkövetett fordítási hibákat is átvette.

A Mormon könyve és a Biblia összehasonlításának összegzéseként a következő táblázat szolgáljon:

Mormon könyve	Biblia
Nincsenek meg az „eredetije”. Smith 1830-as első kiadásánál biztosabban senki nem tudhat.	Eredeti példányai nincsenek meg, de ezerszámra maradtak fenn ókori másolatok, amelyek alapján az eredeti szöveget szinte 100 %-osan sikerült rekonstruálni.
Olyan „reformált egyiptomi” nyelven lett írva, amelyet senki sem ismer, és amelyről nincs is más nyelvemlék.	Héberül és görögül írták: mindkét nyelv ismert, és rengeteg ókori nyelvemlék is támogatja, hogy helyesen fordítható.
Népei, országai, városai, személyei történelmi létét semmilyen külső forrás nem bizonyítja.	Népei, országai, városai, személyei az ismert történelem szerves része, ezt a régészet is bizonyítja.
Ami a kijelentései közül tudományosan vizsgálható, az tudományos szempontból rengeteg tévedést tartalmaz.	Ami a kijelentései közül tudományosan vizsgálható, az tudományos szempontból elfogadható vagy igazolható.
Teológiai kijelentései egy része egyezik a Bibliáéval, más része ellentmond a Bibliának, és a későbbi mormon írásoknak is.	Az Ó- és az Újszövetség teológiája harmonikus egységet képez; a korábbi kinyilatkoztatásokhoz idővel újabbak adattak, de az előbbiekre épülve, azokat kiegészítve.

2. Igazgyöngy

Szintén Smith írta, illetve fordította. Amint azt bevezetője is elárulja „...olyan válogatott anyagok gyűjteménye, melyek több jelentős szempontból érintik az Utolsó Napok Szentjei Jézus Krisztus Egyházának hitét és tanait.”

Az egyik legjelentősebb része az Ábrahám könyve, amely nagyon fontos teológiai szempontból. Ebben a könyvben Ábrahám egyiptomi tartózkodásáról van szó. Smith egy műkincskereskedőtől vette, s ő maga fordította le. Sőt még nyelvtant is írt az egyiptomi nyelvhez. Tudni kell azt azonban, hogy Champollion 1822-ben fejtette meg a hieroglifákat. Amerikában még jóval Smith után sem tudott senki egyiptomiul.

A modern egyiptológia azt mondja, hogy a szöveg tulajdonképpen az egyiptomi Halottak könyvéből való, és temetkezési szent szövegeket, tanácsokat tartalmaz az elhunyt számára, miként haladjon a túlvilágban.

(Fölöttébb érdemes elolvasni az Ábrahám könyvéhez írt szakmunkákat, mivel ilyenkor derül leginkább fény arra, hogy mennyire gyenge lábakon áll az egész mormon „teológia”).

3. Tanok és szövetségek

Smith Istentől kijelentésben kapott utasításainak és magyarázatainak a gyűjteménye.¹ Ma ez nyújtja a mormon hit legrészletesebb összefoglalását.²

E három könyv együttesen alkotja a mormon hit alappilléreit (s ez önmagában véve is már ellentmond a mormon hitvallás 8. pontjának).

A Biblia, a Mormon könyve, az Igazgyöngy és a Tanok és szövetségek összehasonlítása

Érdemes megfigyelnünk, hogy a három mormon könyv mennyire zavarba ejtően mond ellent egymásnak, ill. miként mondanak ellent a Bibliának.

¹ Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

² Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

Biblia	Mormon könyve	Tanok és szövetségek / Igazgyöngy
Isten egyháza mindig is fennmarad.	Isten egyháza időnként megszűnt a földön, Palesztinában és Amerikában is.	Isten egyháza időnként megszűnt a földön; most a Mormon Egyház Isten egyháza.
A Biblia szövege fennmarad(t), teljes és elégséges.	A Biblia szövege részben megromlott, de vannak új amerikai kinyilatkoztatások is.	A Biblia szövege részben megromlott; a MK-én túl is van új amerikai kinyilatkoztatás, és még újabbak is lesznek.
Egy Isten van.	Egy Isten van.	Sok isten van, az emberek istenekké válhatnak, Isten is egykor ember volt.
Isten Atya, Fiú, Szentlélek	Isten Atya, Fiú, Szentlélek (az Atya és a Fiú azonos személy)	Az Atya, a Fiú és a Szentlélek három külön isten.
Isten örökkévaló, változatlan, tökéletes.	Isten örökkévaló, változatlan.	Az istenek változnak, fejlődnek.
Isten helyhez nem kötött szellemi lény.	Isten szellemi lény (Istennek hús-vér teste van).	Az isteneknek helyhez kötött testük van, szaporodnak.
Jézusban Isten Fia, a Fiú Isten lett emberré.	Jézusban az Atya Isten lett emberré.	Jézusban az egyik isten lett emberré, aki Lucifer és minden ember szó szerinti testvére.
Jézus Betlehemben született.	Jézus Jeruzsálemben született.	—
A hívők üdvözülnek, a nem hívők elvesznek; a halál után nincs több esély.	A hívők üdvözülnek, a nem hívők elvesznek; a halál után nincs több esély.	Szinte mindenki üdvözül; lehet megtérni a pokolban is, és a 3 királyság valamelyikébe eljutni.

Hitvallás, főbb hitelvek

Joseph Smith a mormon hit lényegét a következő 13 pontban foglalta össze:

1. Hisszünk Istenben, az Örökkévaló Atyában, és az ő Fiában, Jézus Krisztusban, és a Szentlélekben.

2. Hisszük, hogy az emberek saját bűneik, nem pedig Ádám vétke miatt bűnhődnek.

3. Hisszük, hogy Krisztus engesztelő áldozata révén minden ember üdvözülhet, ha az evangélium törvényeinek és szertartásainak engedelmeskedik.

4. Hisszük, hogy az evangélium alapvető tételei és szertartásai a következők: 1. hit az Úr Jézus Krisztusban; 2. bűnbánat; 3. keresztség alámerítéssel a bűnbocsánatért; 4. kézrátétel a Szentlélek adományozásáért.

5. Hisszük, hogy Isten hatalmazza fel az embereket az evangélium hirdetésére és szertartásainak elvégzésére kinyilatkoztatás és olyan személyek által, akiknek erre felhatalmazásuk van.

6. Hisszünk ugyanabban az egyházi rendben, amely az őskeresztény egyházban is megvolt: apostolokból, prófétákból, lelkipászorokból, tanítók-ból, evangélistákból és egyéb tisztségekből álló rendben.

7. Hisszünk a nyelveken szólásban, a prófétálásban, a kinyilatkoztatásban, a látomásokban, a gyógyításban, a tolmácsolásban és más adományokban.

8. Hisszük, hogy a Biblia Isten szava, amennyiben a fordítása helyes; és hisszük, hogy Mormon könyve is Isten szava.

9. Hisszük mindazt, amit Isten a múltban kinyilatkoztatott, mindazt, amit most nyilatkoztat ki, és hisszük, hogy ezután is sok nagyszerű és fontos dolgot fog kinyilatkoztatni Isten országáról.

10. Hisszünk Izráel népének valóságos összegyűjtésében és a Tíz Törzs helyreállításában; hisszük, hogy Sion (az Új-Jeruzsálem) az amerikai föld-részen fog felépülni, hogy Krisztus személyesen fog a földön uralkodni, és hogy a föld megújul, és visszakapja paradicsomi dicsőségét.

11. Igényt tartunk arra a kiváltságra, hogy a Mindenható Istent saját lelki-ismeretünk parancsai szerint imádjuk, és minden embernek megadjuk ugyanezt a kiváltságot, hogy bármit, bárhol és bárhogyan tiszteljen és imádjon.

12. Hisszük, hogy királyoknak, elnököknek, uralkodóknak és előljáróknak alá kell rendelnünk magunkat, és a törvénynek engedelmeskednünk kell, azt tisztelnünk kell, és fenn kell tartanunk.

13. Hisszük, hogy becsületesnek, igaznak, erkölcsösnek, jóakarátúnak és erényesnek kell lennünk, és minden emberrel szemben jót kell cseleked-

nünk; mondhatnánk, hogy Pál intelmeit követve – mindenben hiszünk, mindent remélünk, sok mindent eltűrtünk már, és reméljük, hogy ezután is mindent képesek leszünk elviselni. Mindarra törekszünk, ami erényes, szép, jónak mondott, vagy dicséretre méltó.

Nézzük most meg a hitvallásuk és a többi teológiai mérvadó könyvük alapján, hogy mit gondolnak a mormonok az Atyaistenről, Jézus Krisztusról, a Szentlélekről; az emberről; a bűnről; s a végső időkről.

Azért választottam, mert úgy gondolom, hogy ezekben a kategóriákban mutatják a legnagyobb torzulást és bibliaellenességüket. Ha valaki vitatkozni szeretne velük, ne bonyolódjon kicsinyes dolgokba, hanem a leglényegesebbekre (Mit hisznek az Atyáról, Fiúról, megváltásról, bűnről?) koncentráljon. (Bár itt is meg kell jegyeznünk, hogy még azokról a dolgokról is, amik hirtelen ránézésre egyeznek a keresztyénség hitével, teljesen másképp vélekednek a mormonok. Teljesen átértelmezték a bibliai kifejezéseket, tehát az ő szótárukban teljesen mást jelentenek a jól ismert kifejezések. Aki dogmáikról akar velük vitatkozni annak szükséges beszélnie „mormonul”.)

Atya, Fiú, Szentlélek

Úgy gondolják, hogy van egy törvényszerűség a világban, melynek még Isten is alá van vetve: az örök haladás, előrehaladás, fejlődés. Egykoron ő is ember volt, csak mivel kutatta a kozmikus törvényeket, az örök haladásnak köszönhetően isteni rangra emelkedett.¹ Ám erre a szintre más lények is eljutottak, vagyis tökéletessé lettek, megistenültek. Ezért tulajdonképpen sok isten van, de az Atya (Elohim) a főisten.² Minden isten egy másik világon uralkodik, mivel a világmindenség a mormonok szerint több világból áll. Az Atya a Kolob nevű bolygón lakik, amely a Kokobeam (kochavím) csillagrendszerben található.³

Sőt, úgy gondolják, hogy Istennek tökéletes hús-vér teste van, emberi érzelmei, vágyai (Smith ezt azzal indokolja, hogy a látomásokban Isten emberi testben jelent meg neki.). Az egyik apostoluk, Orson Pratt tanítása szerint az istenek mennyei gyümölcsöket és zöldségeket esznek, amik a mennyei talajban teremnek. Istennek több felesége van (ugyanúgy mint Jézusnak).

¹ Müller, Gasper: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen

² Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

³ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

Jézus (Jehova) a mormonok szerint ugyanúgy, mint mi, emberek, a mennyei Atya és a mennyei anya (nevét nem ismerjük, hozzá nem szabad imádkozni) gyermeke.¹ Hús-vér teste van ugyanúgy, mint az Atyának.² Testvére Lucifer, akivel együtt hívatta őket az Atya, mikor azon gondolkodott, hogy miként mentse meg a bűnbe jutott embert. Mindketten előterjesztették ötletüket, s az Atya Jézus tervét fogadta el, aki azt akarta, hogy az ember üdvözülhessen, de kapjon szabad akaratot. Lucifer ezért megragudott, mivel ő is az emberek üdvét akarta, de szabad akarat nélkül. Féltekenységében arra törekedett, hogy Jézus tervét megakadályozza. A mormonok úgy tartják, hogy „Jézus az Atya irányítása alatt Mihály arkangyallal és a kiválasztott lelkekkel alkotta meg ezt a világot a már meglévő rendezetlen ősanymphalmazból.”

A Szentlélek az egyetlen a hármából, akinek nincs hús-vér teste, csak lelki teste van. Ezáltal lehetséges az, hogy bennünk lakhat. Egyébként pedig az Isten hívívője.³

Mindez keresztyén szemmel

1. Isten nemtelen. Atyai mivolta csupán a hozzánk való viszonyulását fejezi ki, nem azt, hogy férfi vagy nő.
2. Csak egyetlen Isten van. Az Ószövetségben Jahve és Elohim ugyanazt jelölik. Jahve Elohim neve.
3. Isten mindig egyedüli Isten volt, nem változott, nem változik.
4. Isten semmiképpen sem ember. Sőt, az ember megistenülésének gondolata sátáni (2Thessz 2,4).
5. Istent és a sátánt soha nem emlegethetjük egy lapon. Sátán semmiképpen nem testvére Jézusnak, vagy nekünk, ugyanúgy, mint ahogy mi sem vagyunk Jézusnak testvérei.
6. Isten egyedül, a semmiből teremtette a világot.

Antropológia

A mormonok hite szerint minden ember egykor a szellemvilágban élt (a preegzisztencia), de eljött az az idő, mikor ott már nem lehetett semmi újat tanulni. Ezért Isten megalkotta a lelkeknek a tanuláshoz szükséges következő fokozatot, a világot. Az első lélek Mihály arkangyal volt, aki

¹ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

² Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

³ Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

Ádámként született a földre. A bűneset szükséges (!) volt ahhoz, hogy az ember megszerezze a jó és rossz tudását, halandóvá váljon és szaporodhasson, hogy a szellemvilágból érkező lelkeknek biztosítsa a megszületésüket.

Az ember így elvesztette Isten közvetlen közelségét és meg kellett halnia, de az Atya tervének következő fokozata ezen a ponton lépett életbe. Krisztus kijelentette az embereknek (állítólag kétszer is: Ádámnak, s majd a tanítványoknak) az evangéliumot, és megváltotta őket. Az ember így megismerhette feladatait, jövőjét; és minden ember örökké élhet, függetlenül attól, hogy hisz-e Jézus Krisztusban vagy sem. Bár igaz, hogy azok, akik bűnösök, nem élhetnek Isten jelenlétében a túlvilágon. Ehhez arra van szükség, hogy az illető magának tulajdonítsa Jézus megváltó művét. S ez a hit, a bűnbánat, a keresztség és a Szentlélek ajándékának fogadása kézzrátétel által történik¹. Akik így elérik az üdvözülés legmagasabb fokát, azok mennyei testet kapnak, és a Hatalmas papjaivá és királyaivá lesznek. „Istenekké lesznek, mert nincs végük; örökkön örökké lesznek... Istenekké lesznek, mert minden hatalmuk megvan, és az angyalok alattvalóik lesznek.”

Tehát újra előkerül a megistenedés gondolata. Aki minden elvárásnak megfelel, istenné lehet, megszentelődhet. Joseph Smith ezt így foglalta össze: „Amilyen most az ember, egykor olyan volt az Isten. Amilyen most az Isten, egykor olyan lehet az ember...”²

Mindez keresztyén szemmel

1. Az ember semmiképpen sem preegzisztens. Az ember a földből való (1Móz 2,7).
2. Az ember soha nem lesz olyan szent és tökéletes mint Isten.
3. A hívőnek Jézus szent és igaz volta tulajdoníttatik, tehát minden megszentelt ember egyszersmind tökéletes ember is (Róm 3,24-26; Zsid 10,14).
4. Az ember megszentelődésének folyamata csupán arról szól, hogy egyre jobban megéli az előző pontban említettet.

¹ Ez a négy az „evangélium törvénye”. De szokták még sorolni a becsületességet, hithűséget, rendszeres bizonyoságtételt, tizedfizetést, a bölcsesség szavának megtartását és a temp-lomi szertartások végzését.

² Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

Hamartológia

A mormonok tagadják az eredendő bűn tanát. Azt mondják, hogy a bűneset SZÜKSÉGES, az isteni terv része volt. Szerintük az ember csupán akkor bűnös, ha bűnt követ el. „A bűnbánatnak hét lépése van: beismerés, megbánás, bűnvallás, jóvátétel, másoknak való megbocsátás, parancsok betartása, és hogy ugyanazt a bűnt nem szabad újra elkövetni.” A mormonoknál a kegyelem csak akkor jut szerephez, ha már az ember minden tőle telhetőt megtett azért, hogy a parancsolatokat betartsa.

A mormonok az általános üdvösségben hisznek. Úgy tartják, hogy az elkárhozottakat „az egyik kéz ujjain össze lehet számolni”. Ennek azonban ellentmond a Mormon könyve: „Az egyik végtelen boldogságra ébred, mert Isten országának lesz örököse, a másik pedig végtelen nyomorúságra, mert az ördög országának lesz az örököse” (Alma 41,4).¹

Mindez keresztyén szemmel

1. Az ember eredendően bűnös, eleve hajlamos a bűnre (Lk 5,8; Róm 3,23; Róm 5,12-17).
2. Azáltal, hogy tagadják az eredendő bűnt, Jézus érdemét kisebbítik.
3. Mindenki sokat vétkezik, és ugyanazt a bűnt többször is elköveti (Jak 2,10).
4. A kegyelem ingyen ajándék, nem olyan valami, amire az ember rászolgált volna, hisz megfizethetetlen.
5. A szolgálat nem eszköz a kegyelem elnyerésére, hanem a hála jele a már megkapott kegyelemért, s annak ajándékaiért.

Eszkatológia

A mormon eszkatológia legalább annyira érdekes, mint a többi tanuk. Smith szerint az Új Jeruzsálem Indepence-ben (Missouri) fog létrejönni. Itt állítja fel Jézus 1.000 éves birodalmát, amelyben minden feltámadott Vele együtt fog élni. Ezután következik a végső harc a sátánnal, s ezután következik az ítélet.²

Most nézzük meg részletesebben, mit is értenek a mormonok ezek alatt a fogalmak alatt:

¹ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

² Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

1. megváltás – a feltámadásban való részesedés, a test és a lélek végleges egyesülése (a mormonok úgy hiszik, hogy ha el is kárhoznak valakik, annyira kevesen lesznek, hogy egy kézen meg lehet számolni őket)
2. felmagasztaltatás – tulajdonképpen az utolsó ítélet, s az azt követő elosztás 3 csoportba:

- a, földalatti (telesztiális)
- b, földi (terresztriális)
- c, mennyei dicsőség (celesztiális)¹

Jézus az utolsó ítéletnél nem egyedül fog ítélni, hanem a 12 zsidó törzs ítéleténél segítségül hívja az újszövetségi 12 apostolt, a lámániták és a nephiták fölött az amerikai apostolok, és a mormonok fölött pedig az épp tisztséget viselő elnökség és az épp akkori 12 kvóruma.

A felmagasztaltatás kategóriáit egyébként a mormonok az 1Kor 15,40-41, ill. a 2Kor 12,2-vel igazolják.

A felmagasztaltatás során a legalsóbb csoportba, azaz a telesztiálisba, azok kerülnek, akik sem a szellemvilágban, sem a földön nem fogadták el az evangéliumot. Ők vannak a legtöbben. Őket „csak” a Szentlélek fogja meglátogatni.

A terresztriális csoportba mindazok tartoznak, akik a földön valakik miatt nem fogadták el az evangéliumot, ill. elfogadták a földön, de elhagyták hitüket. Őket Krisztus látogatja.

A legfelsőbb csoportba tartoznak azok, akik minden elvárásnak tökéletesen megfeleltek. Ők az Atya és a Fiú állandó jelenlétében élnek, családjukkal együtt. Ám ezen a csoporton belül még van egy hármass felosztás. Ahhoz, hogy valaki istenné lehessen, azaz a legfelsőbb alcsoportba kerülhessen, 18 parancsolatot kell betartania, ill. 4 szertartáson kell részt vennie.

Mindez keresztyén szemmel

1. A Biblia szerint a feltámadás nem a test (szarx) és a lélek végleges egyesülése, hanem a test (szoma), azaz a létforma megdicsőülése (Mk 12,24-25; Fil 3,20-21).
2. Az ítélet teljes mértékben a Fiúé (ApCsel 17,31). Teremtmény teremtmény felett nem ítélezhet (Róm 14,10.13).
3. A bibliai eszkatológia egy az egyben valami teljesen másról beszél (Jel 20,5-6; 11-15).

¹ Müller, Gaspar: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen

4. A mormonok olyan embereknek az üdvözüléséről is beszélnek, akik elhagyták hitüket. Pedig Jézus azt mondja: Aki mindvégi kitart, üdvözl (Mt 24,13).

5. Pál a 2Kor 12,2-ben nem a menny szintjeiről beszél. A példát saját életéből hozza, a jelenéből, csak azt nem tudja, hogy történt. Ezért a kor rabbinikus elképzelésével próbálja magyarázni az esetet. Eszerint az első ég a madaraké, a második az angyaloké, a harmadik ég Isten jelenlétét jelenti.

A mormon szertartások

A legelején tisztáznunk kell azt, hogy a mormon szertartások egy része az ún. kápolnában zajlik, a másik, kisebbik rész zajlik csak templomban. Mi is a különbség a kápolna és a templom között? Nos, elég számottevő. Ugyanis mormon kápolnába bárki beléphet, de mormon templomba a mormonok közül is csak az, akinek a helyi püspöktől ajánlólevele van. Ugyanis ezek a szertartások fölöttebb titkosak, sőt annyira, hogy az ott lévők esküvel kötelezik magukat a titoktartásra.¹ A kápolnában történik pl. az istentisztelet, a csecsemők névadója és megáldása, a keresztesítés, a temetés előtti ceremónia. A templomban zártkörűen történik pl. az esküvő, a felruházás (Endowment), a halottakért folyó szertartások.

Most lássuk a mormon szertartásokat sorban:

Istentisztelet

Ezt a kb. 70 perces úrvacsorai gyűlést (a mormonok így nevezik) a kápolnában tartják minden vasárnap. A liturgia nagyjából a mormon források szerint a következő:

1. egyházi énekek: vallásos énekek, melyeket a gyülekezet közösen énekel;
2. imák: a helyi egyháztagek mondják;
3. úrvacsoravétel (áldozás): az úrvacsora kiosztásra kerül a gyülekezet tagjainak (úrvacsorájuknak semmi köze a bűnbocsánathoz, csak szimbolikus, ill. a szövetség megújítását szolgálja²);
4. beszélők: egy gyűlésen általában két-három felkért beszélő van;

Istentiszteletüknek nem része az adománygyűjtés.

Maga az istentisztelet is egy három órás blokknak a része, amelyben több minden is van még. Minden vasárnap tartanak vasárnapi iskolát minden korcsoport részére (tehát ez nem olyan, mint a mi vasárnapi isko-

¹ Magyarországon még nincs templom.

² Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

lánk) 12 éves kortól. További gyűléseik is vannak külön férfiak, nők, idősek és papok részére.

Csecsemők névadója és megáldása

Nem keresztlő, ugyanis a mormonok csak felnőttkeresztséget gyakorolnak. Ennél a szertartásnál felírják az újszülött nevét, és megáldják. Ezt a ceremóniát rendszerint a gyermek édesapja vagy egy közelálló végzi. Ezeket az alkalmakat általában a hónap első vasárnapi istentiszteletén szokták megtartani.

Keresztség

Amint fentebb már említettem, csak felnőttkeresztséget gyakorolnak a Kol 2,12 és a Moroni 8. fejezetére hivatkozva: „A csecsemők megkeresztelése förtelmes gonosztett”.¹ Az idősebb gyermekeket 8 éves korukban, a felnőtteket pedig akkor, amikor rászánják magukat, hogy csatlakoznak Jézus Krisztus egyházához, keresztelik meg. A keresztség után következik a rövid konfirmáció, ami tulajdonképpen abból áll, hogy kézrátétellel veszi az illető a Szentlelket.²

Papsági felszentelés

Itt először is el kell mondani, hogy a mormonok úgy tartják, a papság által közvetítődik az exkluzív kegyelem és a mennyei áldás.³ Mindezt a Mt 16,19-cel indokolják, melyben ők azt látják, hogy Isten az ő egyházukban visszaállította a papság felhatalmazását, s ennek következtében úgy hiszik, hogy papjaik Isten nevében és helyében cselekednek.

Laikus papságuknak két csoportja van:

1. ároni papság,
2. melkisédeki papság.

Az elbeszélés szerint 1829-ben megjelent Smith-nek és Cowderynek Keresztelő János, aki rájuk ruházta az ároni papságot. Később meglátogatta őket Péter, Jakab és János apostol, s rájuk ruházták a melkisédeki papságot.

Az ároni papság a diakóniáért, tanításért, igehirdetésért, keresztségért és úrvacsoráért felelős; a melkisédeki papság pedig a lelki dolgokért (Szentlélek adományozása, tanítás, egyházvezetés) és a templomi szertar-

¹ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

² Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

³ Müller, Gaspar: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen

tásokért.¹ Minden 12 év fölötti arra alkalmas fiatal férfit fel lehet szentelni az ároni papságba, minden 18 év felettit pedig a melkisédeki papságba.

Családi est

Minden hétfő este a családtagok közösen olvasnak, tanulnak, imádkoznak, játszanak, beszélgetnek.

Misszió

A 19 és 21 év közötti fiatalok általában 2 évre misszionáriusnak szegődnek. Mivel a mormonoknál nincs fizetett szolgálat, ezért saját költségén, vagy a család támogatásával teljesítik a szolgálatot. Miután visszatérnek szolgálatukból, a gyülekezet előtt számolnak be élményeikről, tapasztalataikról.

Egyébként a nyugdíjasokat is arra biztatják, hogy legyenek misszionáriusokká.

Esküvő

Esküvőre csak mormonok mehetnek be, mivel ez már egyike azoknak a szertartásoknak, amelyek titkosak. Ugyanis ezeken az esküvőkön nemcsak a földi életre kötnek házasságot, hanem ez által a szertartás által a mennyben együtt lehetnek a családok. Ezáltal majd a celestialis csoportban a felmagasztaltatás után istenként és istennőként szaporodhatnak, és egy új világot népesíthetnek be.²

Temetés

Ugyanúgy zajlik, mint egy keresztyén temetés. A temetéseket az adott egyházközség püspöke végzi. Az egész temetést áthatja az a gondolat, hogy a mennyben újra együtt lehetnek. Ezért a temetéseket a remény, sőt néha az öröm szellemében tartják.

A most következő szertartások azok, melyekről a mormonok sem beszélnek az alaptanítás keretén belül azokkal, akik be szeretnének lépni egyházukba. Ezekbe a szertartásokba csak később avatják be őket.

¹ Müller, Gasper: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen

² 1890 óta nem gyakorolják a többnejűséget, de az Ezeréves Birodalomban újra bevezetik, hogy ezáltal Isten minden szellemgyermeke megszülethessen.

Halottakért való kereszttelkezés

Ugyanúgy, ahogy a még meg nem született lelkekért felelősséggel tartozik minden mormon, ugyanúgy felelősséggel tartozik a már elhunytakért, azokért, akik nem ismerhették meg Jézus Krisztus egyházát. Az isteni terv szerint ugyanis mindenkinek meg kell adni a lehetőséget a megváltásra.¹ Ugyanis minden elhunyt vagy a paradicsomba vagy a szellemek börtönébe kerül, amelynek több szintje is van. Ha megtanulja az evangélium törvényét, akkor feljebb kerülhet. Ha pedig egy rokonuk egy földi templomban elvégzi helyettük a szertartásokat, akkor pedig a paradicsomba is bekerülhet. Ehhez azonban szükség van az elhunyt személyes adataira. Ezért a mormonok nagy hangsúlyt fektetnek a családfa-kutatásra. A központi raktárukban a világ összes anyakönyvi kivonata le van fényképezve.

Felruházás (Endowment)

Itt azok a titkos tanítások, fogások és parancsolatok lesznek közölve, amelyek segítségével a felmagasztalás után át lehet lépni a mennyei dicsőségbe.

Második megkenetés

Ez egy olyan szertartás, amelyről a legtöbb mormon sem tud. Lényege, hogy egyes rangidős mormon vezetőket már itt a földön istenekké kennek fel.²

Mindez keresztyén szemmel

1. Az Ószövetségben a templom az áldozat bemutatásának a helye volt. Izráelnek csak egy temploma volt, de Jézus Krisztus váltságshalálával ennek a szerepe is megszűnt, sőt 70-ben le is rombolták. Istent lélekben kell imádni (Jn 4,24; 1Kor 3,16-17; Jel 21,22).
2. Az ároni papságba csakis lévita tartozhatott, ezért a funkció átruházhatatlan volt. A melkisédeki papság pedig kizárólag Jézust illette meg.
3. Jézus azt mondja, hogy a feltámadás után nem lesz házasság (Mk 12,24-25). Az Ószövetségben pedig a többnejűsége a példák vagy a mózesi tör-

¹ Hutten, Kurt: Seher, Grübler, Enthusiasten

² Müller, Gasper: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen

vények előtti időből vannak (Ábrahám, Jákób), vagy nem pozitív példaként szerepelnek (Salamon, Roboám).

4. Sorsunk itt a földön dől el: vagy kárhozat, vagy üdvösség. Azoknak pedig, akik nem ismerhették meg az evangéliumot, Isten elnézi tudatlanságukat, és saját lelkiismeretük alapján lesznek megítélve (Róm 2,14-16).

Az 1Kor 15,29 értelmezése nehéz, de a Bibliában más helyütt nem találunk utalást a halottak helyett végzett szertartások szükségességéről, sőt még ennek lehetőségéről sem.

Exkurzus:

A mormon és a szabadkőműves csoport összehasonlítása (szertartások, felépítés)

Mind a mormon, mind a szabadkőműves mozgalom egyesíti a világi és a vallási szférát, kisebb-nagyobb hangsúlyeltolódásokkal. A szabadkőművesekről talán senki nem gondolná, de elég nagy hangsúlyt fektetnek a vallásosságra. Központjukat templomnak nevezik, amelyben mindig ott van az oltárnál a nyitott Biblia. Minden gyűlést imádsággal kezdenek és fejeznek be, minden páholynak van lelkésze. Mindkét szervezet férfiközpontú (a szabadkőművesek kizárólagosan).

Mindent összevetve nem meglepő, hogy a mormonok bőven vehettek át elemeket a szintén hasonlóan működő szabadkőműves mozgalomból.

Roppant hasonlóságuk a szerkezeti felépítésükben is visszaköszön. A hármas szám nagyon fontos szerepet játszik a szabadkőműveseknél és a mormonoknál is. A szabadkőműveseknél 3 fokozaton keresztül lehet eljutni a legmagasabb szintig. A mormonoknál ugyanez megvan, csak már bonyolultabban, több szférában is. Az emberi létet három szintre osztják (a szellemvilág, a földi lét, az istenné válás szintje), az ároni és a melkisédeki papságot is 3-3 részre osztják tovább. Szintén közös a két csoportban az, hogy tulajdonképpen a tagok szabad idejükben tesznek eleget a kötelességeiknek (mormonoknál ez akár heti 10 órát is jelenthet). Mindkét közösségben van havi fizetés vagy egyházadó. A szabadkőműveseknél ez egy elég magas összeg, a mormonoknál pedig a fizetésük 10%-a. A szabadkőműveseknél és a mormonoknál is az első lépés a titokzatos világba a felszentelési ceremónia.

Mindkét szervezet szertartásai szigorúan titkosak. Ezek a szertartások az egyén belső fejlődését biztosítják, de mindamellettséget adnak a résztvevőknek. A szertartások-

nak részei azok az elemek, szimbólumok, fogadalmak, amelyek szintén azonosak a két szervezetnél.

A mormon és a szabadkőműves templomokban található szimbólumok már ismertek voltak régebben is, de mindkét szervezetnél jelentésváltozáson mentek keresztül. A jelentésváltozás ellenére a két csoport szimbólumrendszere, s annak értelmezése gyanúsán hasonló. Ilyen szimbólum pl. a méh, ami egyébként Utah állam címerében is ott van. A méh eredetileg az egyiptomiaknál engedelmes embereket jelölt, a mormonoknál viszont már a szorgalmasságot jelképezi, a méhkas pedig a lelki királyságot. Ugyanilyen példa a négyzet, a jóság szimbóluma, az egyenes vonal, mely az igazságé, a kör pedig a végtelen, tökéletes istenségé.

A felszentelési ceremónia a következő szertartás, amely nagyon fontos mindkét szervezetnél. Ezt minden tagnak abszolválnia kell. Aztán a különböző hierarchikus fokozatok elérésekor mindig más rituáléval történik a befogadás. Ezek a szertartások, azok „liturgiája” teljes mértékben nem ismert előttünk, de azt tudjuk, hogy idővel változtak.

Ami azonban biztos, az az, hogy a felszentelési ceremónia mindkét közösség esetében egy új élet kezdetét jelenti. A szertartás előtt mindenki megmosakodik és átöltözik. A mormonoknál megmossák az illetőt, imádkoznak, s eközben megérintik testrészeit, s ezáltal szimbolikusan megtisztítják a szerveiket a vértől és a bűntől. Ezután a szabadkőműveseknél és a mormonoknál is megkenik olívaolajjal a felszentelteket, hogy ezáltal nyerjenek védeltséget. Ezt követően adják rájuk a templomi öltözetet. „A mormonok ruházata, amit felszentelésükkor kapnak meg először, fehér ing, nadrág vagy szoknya, köpeny, kalap vagy női fejfedő, ruhaanyagból készült mokaszin és egy zöld szatén kötő, amelyre kilenc fügefalevelet hímeztek. A szabadkőművesek ünnepi öltözkéiben a kalap és a kötény viselete szintén megtalálható, és ünnepi öltözküket ők is a szervezettől kapják.”

Maga a felszentelési ceremónia több lépésből áll. Ennek legfontosabb elemei a felszentelés maga és a „névadó”. Ekkor mindenki kap egy új nevet (mormonoknál a Bibliából vagy a Mormon könyvéből), amit csak a csoporton belül használhat (a mormonoknál itt is csak szigorú megkötésekkel). A felszentelés mindkét esetben egy keretjátékon belül történik, aminek a felszentelendő is aktív részesévé válik. A szabadkőművesek kerettörténete a tulajdonképpeni eredettörténetük: Salamon templomának építése, ill. egyik nagymesterük, Hiram király élete, halála és feltámadása. A mormonok kerettörténete a Biblia és a Mormon könyvének legfontosabb részeit érinti.

Láthatjuk tehát, hogy a szertartásaikban, szimbólumaikban valóban nagy a hasonlóság. De kinek van igaza? Kié az eredeti? Nos, mindkét szervezet a magáét vallja igazinak. A mormonok azt mondják, hogy egyértelműen az övék a teljes és eredeti rendszer. Maga Smith is nagyon sokat foglalkozott a témával, s ő is kimondja, hogy ezeket a szertartásokat először Salamon templomában gyakorolták, ahol aztán a szabadkőművesek elsajátították ezeket. Ám idővel sok mindent megváltoztattak, kihagytak, így tulajdonképpen alig maradt meg valami belőle. A mormonok szerint a szabadkőművesek csupán a szertartások töredékeit gyakorolják. A mormonok hitük szerint a saját gyakorlatukat tartják az eredeti keresztyén rendszernek. Szerintük erre az is bizonyíték, hogy a templomi beavatásokat, szimbólumokat meghatározó információt Smith látomások útján kapta. A szabadkőművesek viszont lopással vádolják a mormonokat, s azt mondják, hogy Smith az ő szertartásaikat egészítette ki, s így jutottak hozzá a mormonok a mai összetett szertartásrendszerükhöz.

Úgy gondolom, hogy ha a történelmet és a sorrendet nézzük, valóban a mormonok voltak azok, akik kiegészítették a szabadkőművesektől „elcsúszott” szimbólumokat, szertartásokat, és ezeket kezdték saját berkeikben használni. Ezt megerősíti a Sandra Tanner által közölt dokumentum is, miszerint az első mormon templomban, amely 1830-ban épült, még nem voltak semmiféle szimbólumok, ill. ebbe a templomba bárki bemehetett, bárki részt vehetett az istentiszteleteken. Az első titkos istentiszteletet csupán 1842-ben tartották, nem sokkal azután, hogy Smith belépett egy kőműves páholyba.¹

Az egyház felépítése

A mormonok úgy gondolják, hogy egyházuk pontosan úgy van megszervezve, mint azt az újszövetségi időkben Jézus meghagyta. Ezért vannak apostolaik, prófétáik, pásztoraik, tanítóik, evangélistáik, főpapjaik, presbitereik, püspökeik, diakónusai. A mormon egyház a papuralom és az egyházi állam keveréke.²

Az egyházat egy elnök és két tanácsosa vezeti. Ők hárman alkotják az Első Elnökséget. Az elnök mindig „látnok-próféta, aki közli a kinyilat-

¹ Annus, Irén: A mormonok és szabadkőművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. sz. közepén

² Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

koztatásokat”. Megbízatása egy életre szól.¹ A jelenlegi elnök Gordon B. Hickley.

Őket segíti a 12 apostol vagy Tizenkettek Kvóruma. A Hetvenek Tanácsának tagjai pedig az egész világon szolgálnak, s ezzel segítik a Tizenkettek Kvórumának munkáját.

A mormonok is gyülekezetnek vagy egyházközségnek nevezik a közösségeiket. A gyülekezetek területi elosztás szempontjából kétféle rendszerbe vannak besorolva (ez a besorolás az Ézs 33,21 és 54,2-t követi):

1. otthonközösség
2. missziós közösség

Az otthonközösségben minden mormon egy gyülekezet (ward) tagja. A gyülekezetet püspök vezeti. Több gyülekezet egy körzetet (cöveklénység, stake, Cion-otthon) hoz létre, amelynek vezetője az elnök.

A missziós közösségben minden gyülekezet egy ágat (branch) képvisel a diaszpórában. Az ágakat kerületbe, a kerületeket pedig missziókba sorolják.²

Negatívum

Tanításuk teljesen biblia- és keresztyénellenes, annak ellenére, hogy ők magukat a helyreállított, s egyedüli keresztyén egyháznak tartják. Első hallásra és látásra valóban keresztyénnek is tűnnek, ám ha jobban megismerjük tanaikat, rájövünk, hogy tulajdonképpen a bibliai fogalmakat teljesen másképp értelmezik, mint mi.

Az a tanításuk és tanuk, miszerint az ember tökéletessé válhat, nem sok jót hozott, hiszen az ember hajlamos a bűnre. Sok mormonnak éppen ez az ellentét (az emberi természet és a mormon tan közötti) okozott lelki betegségeket. Ma már a mormonok is elismerik, hogy az Utah államban élő embereknek³ az átlagnál jóval több stresszoldóra van szükségük. Köszönhető ez annak, hogy tanaikban felhígították a bűn fogalmát.

A Hitvallás, főbb hitelvek fejezetben már sok mindent leírtam arról, hogy miben is keresztyén-, ill. bibliaellenesek a mormonok. Most mégis ki szeretnék térni még egy nagyon fontos szempontra, ami tulajdonképpen szorosan összefügg a már elmondottakkal. Azért emelném ezt különösen

¹ Minden vallás egyház? Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban

² Hunyadi, László: Az emberiség vallásai: Az őskortól napjainkig

³ Az emberek 70%-a mormon.

ki, mert ebben látom a mormon egyház legnagyobb veszélyét a kereső emberekre nézve.

A mormon tanítás a „jéghegy-csúcsa” sémát követi. Ez alatt azt kell érteni, hogy azok, akik be szeretnének lépni az egyházukba, az elején csupán alaptanítást kapnak, ami még valóban keresztyéninek is tűnik. Holott már ez sem az. A felszín alatt azonban ott rejtőznek azok a tanok, melyeknek már távolról sincs semmi közük a keresztyénséghez.

Az egyházba belépni készülő csak a Mormon könyvét kapja meg, az „Igazgyöngy”-öt és a „Tanok és szövetségek”-et csak megkeresztelkedése után olvashatja el. A mormon templomban aztán újabb titkos tanításokat közölnek vele. Sőt, aki templomi szolgálatot is végez, beleolvashat az ún. templomi feljegyzésekbe. A veszély abban rejlik, hogy ez a lépcsőzetesség csak évek múltán derül ki.

Az átlagos mormon nem tud egyháza tanbeli ellentmondásairól, vagy ha tud, akkor nem akarja belátni, hogy igazak az ellene szóló kritikák. Voltak a mormonok között is, akik felszólaltak az ellentmondások ellen, ill. az erős megkérdőjelezhetőség ellen. Őket azonban kiközösítették (több antropológus, egyiptológus és egyéb tudós is volt köztük).

Pozitívum

Sovány vigasz, de már az is értékelhető, hogy a Bibliát szent könyvként ismerik el, ill. hogy Jézusnak központi szerepet szántak.

Szintén pozitív, hogy a Bölcsesség szavának köszönhetően nem fogyasztanak alkoholt, kávé, fekete teát, ill. nem dohányoznak, nem drogoznak. Az átlag amerikaiánál 10 évvel tovább él átlagosan minden mormon.

Nagyon családcentrikusak. Tanaik alapján teljesen elvetik az abortuszt, de még a családtervezést is. Több alkalmuk van, amely kifejezetten a család építésére szolgál.

Nagyon nagy hangsúlyt fektetnek a tanulásra. Talán pont ezért a világ legnagyobb egyházi kézen lévő egyeteme is mormon kézen van.

Nagyon jól kidolgozott szociális rendszerük van. Olyannyira, hogy nincs mormon munkanélküli, és az Örökös Oktatási Alap minden mormon fiatal iskoláztatásának költségeit fedezi.

Tagjaik nagyon aktívak, ami valóban irigylésre méltó.

Zárszó

Mikor belekezdtem ennek a dolgozatnak az írásába, csak körvonalaiiban tudtam, hogy mire számíthatok. Engem személy szerint mélyen

megrázott mindaz, amit ez alatt a rövid idő alatt a mormonokról megtudtam. Sokszor vissza kellett magam fogni a dolgozatírás közben, hogy ne írjak valami nagyon nevetségeset a tanaikról. Ám itt most megragadnám az alkalmat, hogy kimondhassam azt az egy szót, amelyet állandóan érzek, ha a mormonokról van szó. Ez az egy szó a következő: MESESZERŰ. Nem is alaptalan ez a kifejezés, ugyanis amint olvashattuk, maga a Mormon könyve is korabeli regények és „mesék” alapján készült, ill. abból merített.

Fölöttébb egyetértek a következő gondolattal: „A vallástörténetészek meg vannak győződve, hogy a mormon vallás csak annak a tudatalatti amerikai vágynak a termőtalaján fejlődhetett ki, amely a történelem nélküli amerikai kontinens számára is biztosítani akarta a saját helyét a népek közösségében.” A mormonok tulajdonképpen vallásos mítoszt gyártottak, ezzel kielégítve vágyukat, melyben Isten üdvtervének legfontosabb részévé teszi az amerikai kontinenst.

Sajnos nem találkoztam mormon hívővel, de szomorúan hallottam egyik teológustársamtól, hogy már Kassán is megjelentek. Bár számomra hihetetlen, hogy miként hiheti el valaki ezeket az egymásnak ellentmondó dolgokat, de valódi veszélyt látok megjelenésükben.

Ám meg kell jegyezni, hogy valóban sok mindent tanulhatnánk tőlük. Mert családcentrikusságuk, sportos és nem önpusztító életvitelük, elkötelezettségük, aktivitásuk valóban megszégyenítő példa lehet sok keresztyén számára.

Hálát adok Istennek, hogy ezt a dolgozatot megírhattam, hogy újabb dolgokat tanulhattam meg.

Dicsőség ezért Istennek!

Felhasznált irodalom

- Annus, Irén: A mormonok és szabadkőművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. sz. közepén, In.: Aetas. 1996/1. sz.
- Bellinger J., Gerhard: Nagy valláskalauz, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1993.
- Hunyadi, László: Az emberiség vallásai: Az őskortól napjainkig Budapest: Lipták, 1998.
- Hutten, Kurt: Seher, Gröbler, Enthusiasten, Stuttgart: Quell, 1950.
- Minden vallás egyház?: Tájékozódás a mai vallási pluralizmusban Budapest: Ökumenikus Tanulmányi Központ, 1996.
- Müller, Gasper: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen, Freiburg-Basel-Wien: Valentin-Herder, 1990.